

Tendències

Propostes innovadores en l'educació

MANÉ ESPINOSA

Sant Antoni 'challenge'

Joves del barri barceloní es converteixen en entrenadors físics de la gent gran

CARINA FARRERAS
Barcelona

Ylenia García Navarro, directora del servei d'Atenció Primària de Sant Antoni (CAP Manso) va desplegar les dades estadístiques de la seva zona: "Quanta gent gran!" L'índex d'envelliment a la zona és tres punts superior a la mitjana de Barcelona. I hi ha, almenys, 775 dones grans vivint soles. Aquestes xifres alertaven de risc alt de sedentarisme i aïllament social, traumatismes i malalties com hipertensió, diabetis, obesitat, síndrome d'immobilitat, ansietat o depressió. "Un dels objectius que vam plantejar era que les persones majors de 70 anys sortissin de casa, fessin exercici i es relacionessin", relata.

Ahora –això va passar fa ja dos anys–, Jordi Barberans, director de secundària de Salesians Rocafort, una escola històrica al barri, li donava voltes al contingut de l'assignatura d'Aprenentatge i Servei (ApS), una matèria optativa de 2n i 3r de l'ESO, que consisteix realit-

zar un projecte per a la comunitat. En què s'embarcarien?

La resta de la història va ser trobar-se i acordar com els nanos podrien contribuir a animar la gent gran a fer exercici i crear vincles d'afecte, alhora que aprenien.

"La valoració de les dues edicions Presents passades és molt bona", indica Barberans. El programa ha rebut el reconeixement de l'Ajuntament de Barcelona com a bona pràctica educativa. I altres instituts ho estan adoptant com l'IES Barcelona Congrés del barri de Vilapicina i la Torre Llobeta.

La formació es divideix per trimestres. En el primer, els alumnes aprenen sobre la vellesa. "Avui dia les generacions viuen separades i hi ha aspectes de la vida de la gent gran que els nois desconeixen", exposa el professor. Professionals de l'equip del CAP Manso es traslladen per explicar-los què significa envellir, físicament i emocionalment. També el que suposa la pèrdua de relacions d'amistat, familiars i de la parella. Així mateix se'ls forma com a "entrenadors personals" per millorar la força, l'equilibri i la flexibilitat a fi d'evitar la fragilitat i disminuir el risc

"Com quedaves amb els amics, sense mòbil?"

■ Una derivada important d'aquesta proposta educativa és el diàleg que s'estableix entre els entrenadors i la seva "àvia" (el curs passat tots els participants del programa eren dones que anomenaven àvies). L'escola proposa un tema com "l'adolescència". Els nois expliquen que els agrada el futbol, la piscina i que no se separen dels seus mòbils. L'anciana els explica que fa més de 50 anys no hi havia tantes diversions ni tenien llibertat per sortir. Jugaven al carrer. Els diumenges anaven a la Ciutadella o la platja de la Barceloneta. De vegades, quedava amb les amigues. "Però sense mòbil". Els adolescents, perplexos, pregunten: "I com quedaves amb elles? No hi havia ni aquells telèfons de cable?" L'anciana somriu. "Això va

venir després; quan jo en tenia 14 només una veïna del carrer Princesa tenia telèfon, que utilitzàvem tots en cas d'urgència". I allò de les cites era més fàcil del que sembla. "Ara és diferent, vosaltres us divertiú més, encara que crec que les famílies no estan tan unides i hi ha menys respecte als grans", considera. Els alumnes creuen que allò era avorrit i estricte, que prefereixen els seus mòbils i la seva època. "Ara visito la meva besàvia, que té 86 anys, i li pregunto moltes coses. Tampoc no tenia telèfon a casa! Explica que allò era viure en blanc i negre". Un altre alumne anima la seva àvia a fer gimnàstica. "Diu que en té 60 i no li cal perquè ja camina molt però jo li explico que cal treballar la flexibilitat i la potència. Riu i em respon: 'Els massatges, els accepto'".

de caigudes. Se segueix una versió del programa Vivifrail de la Universitat de Navarra.

A partir de gener, una vintena de persones grans, derivades del centre de primària, s'acosten a l'escola. Aquest curs van ser totes dones. Cada participant és atesa per dos preparadors físics que tenen entre 13 i 15 anys. Algunes són molt grans, però a d'altres només els delaten l'edat les mans venoses i una pell fina com paper de fumar.

"Aquells dies, esperats per unes i d'altres, són rics en anècdotes", afirma el director. Com el dia en què una àvia es va despertar amb mal de cap. "Però va recordar que era dimarts i que li tocava entrenament així que es va prendre un Gelocatil". Els nois prenen nota de l'estat de benestar dels grans. "Has entrenat, àvia?", pregunten. "Ai, fill, poc aquesta setmana, però algun dia he fet les flexions que em vas recomanar". "I com t'ha anat, què has fet?", continua el nano.

"Les fitxes –explica la doctora García Navarro– ens permeten saber la situació en la qual es troben aquestes persones que no estan malaltes i no necessiten anar

ELEMENTS CLAU DE L'APS**Necessitats**

L'ApS parteix de necessitats, problemes o reptes reals que presenta l'entorn pròxim

Aprendre

Es persegueix adquirir continguts i competències lligades als coneixements acadèmics obligatoris

Compromís

A més de detectar necessitats i aprendre, implica comprometre's a realitzar un servei útil a la comunitat on es viu

Reflexió i avaluació

Els alumnes consoliden l'aprenentatge quan reflexionen sobre l'acció desenvolupada, els plans considerats i els resultats obtinguts

Sant Antoni. Al barri hi ha 775 dones de més de 70 anys que viuen soles; la mitjana d'ancians és tres punts superior a la de Barcelona

1r trimestre

Estudien temes propis d'educació física per preparar-se com a entrenadors. S'aproximen a les condicions de vida pròpies de la vellesa

2n trimestre

Joves i gent gran es troben a l'escola, amb un professor i una infermera. Es combina exercici físic i converses sobre temes comuns

3r trimestre

S'aprofundeix en temes amb la intervenció d'experts externs (història, mort, dol, religió) i es continua amb les taules d'exercicis i la recollida de dades

Avaluació

S'avaluen els objectius pel que fa a competències lingüístiques, habilitats de comunicació i expressió, i també responsabilitat

al CAP, però a les quals és convenient fer un seguiment". A les sessions d'entrenament assisteixen professors, infermeres i fisioterapeutes.

Els entrenadors adequen la taula a les condicions físiques dels seus atletes. "T'ensenyaré un exercici perquè no et faci mal l'esquena", indica el jove preparador. Al passadís, diverses dones caminen amb els peus en línia provant de mantenir l'equilibri. Quan acaba la sessió d'entrenament, acaben amb un massatge a l'esquena. Aquest final d'activitat s'ha tornat tan popular que es formen llargues cues en què els entrenadors també reben la seva part.

Des de Salut avaluen l'impacte del programa: "veiem una disminució de l'ansietat estadísticament significativa", anuncia García Navarro a qui li agradaria estendre'l a altres escoles. I les àvies expliquen les seves vivències. "Jo vinc molt a gust", diu una participant, vídua, com moltes de les visitants. "Em sento més activa i els nois et donen molta vida, després els veus al carrer i et saluden alegrement", somriu.

"Jo era feliç amb el meu marit -en continua una altra- però ell es va morir i jo vaig perdre l'interès per tot. Una amiga em va dir que no podia tancar-me a casa i em va portar aquí. La veritat és que aquesta estoneta te n'oblides de tot". Per Sant Jordi, van ploure roses. Aquesta àvia no va assistir a aquella sessió i els seus entrenadors, acabada l'escola, van córrer a casa seva a lliurar-li la flor.●

"Els joves aprenen més si veuen que poden canviar el seu entorn"

Nieves Tapia, experta en la pedagogia d'aprenentatge i servei

C. FARRERAS Barcelona

L'argentina Nieves Tapia és una de les principals ambaixadores de l'aprenentatge i servei (ApS) al món, una proposta pedagògica que combina el currículum acadèmic amb el servei comunitari. Convidada pel grup editorial Edebé, va venir a Espanya fa uns mesos per trobar-se amb escoles i explicar que quan els nens i adolescents es posen a pensar com poden contribuir a millorar algun aspecte de la seva comunitat generen un efecte dòmino de beneficis: augmenten la motivació escolar, milloren el rendiment acadèmic, la seva autoestima, la responsabilitat envers els veïns i la seva ciutat. I la comunitat els veu amb uns altres ulls. Tapia ha coordinat els programes nacionals d'aprenentatge i servei a l'Argentina des de finals dels anys noranta, va fundar el Centre Llatinoamericana d'Aprenentatge i Servei Solidari i ocupa un lloc en la comissió directiva de l'IANYS (International Association for National Youth Service).

L'ApS és com un voluntariat?

És més que això perquè té objectius d'aprenentatge concrets sobre matèries curriculars com llengua, matemàtiques, ciències, història... Es desenvolupen competències, s'investiga, es reflexiona sobre la pràctica... Això és més que un acte solidari.

Sembla un aprenentatge per projectes.

És un aprenentatge per projectes, però també consisteix en una pedagogia que obliga a fer que la solidaritat no sigui només un contingut, sinó una forma participativa d'estar en la societat. Obliga a mirar al voltant i actuar. Dissenyar un pla i executar-lo. I això pot fer-se des de petits.

Pot posar algun exemple?

Hi va haver un gran incendi al sud de la Patagònia i els alumnes de Villa Futalaufquen van decidir repoblar el parc nacional. Això va requerir una investigació sobre el tipus de plantes adequades i com plantar-les, com contactar amb l'administració... O li podria par-

lar de la investigació científica que van dur a terme els alumnes del poble Ramona, també a l'Argentina, que van descobrir l'alta contaminació de l'aigua dels pous i van presentar el seu estudi al Govern que va instal·lar una potabilitzadora. Ara, els veïns paguen una taxa per l'aigua que consumeixen que va directament als projectes d'aquella escola. O li parlaria d'una altra escola on els nois van decidir dissenyar una cadira de rodes per a persones que coneixien a la seva comunitat. El professor deia que "amb els deures tradicionals, els estudiants treballen per aprovar, amb la cadira de rodes treballen, aprenen, i es motiven per aprendre".

Van aprendre continguts del currículum?

Sens dubte, si no la cadira de rodes no funciona. L'avaluació rigorosa és fonamental. S'han d'avaluar l'impacte en la comuni-

en les seves expectatives vitals.

Això està mesurat?

Segons estudis, el rendiment escolar augmenta un 10%. Però això no és el més important. A Xile, per exemple, escoles amb desercions d'un 70% estan ara en un 2%. Aprenere així, enganxa.

Els obliga a aguditzar la mirada sobre la ciutat.

Això és un problema per a l'administració. Li explicaré que l'any 2000 va guanyar un premi una escola infantil que va decidir criar truites al seu jardí per repoblar el riu i contribuir a la qualitat de l'aigua. Amb això va millorar el turisme i l'atur. Va recollir el premi una nena de 5 anys que va agafar el micro i va dir espontàniament al president: "Senyor, ara vostè cuidi l'aigua del riu o se'ns moriran els peixets".

Aquesta manera d'aprendre sembla exigent amb els professors que no estan acostu-**mats a treballar per projectes.**

Els obliga a confiar en els seus alumnes, a sortir de la seguretat de l'aula i a preparar-se per no tenir respostes. Han de posar-se a estudiar amb ells. Parlar amb les administracions i amb entitats socials. És un canvi de rol. Treballar en la incertesa i dedicar-hi molt de temps. Cal acompanyar-los. Molts comencen amb entusiasme, però la bona voluntat té un límit.

Diu que l'ApS es pot impulsar des de petits, i quan s'acaba?

A Espanya no hi ha polítiques universitàries que impulsin l'ApS, però sí que hi ha experiències. A Barcelona, la carrera d'Educació, per exemple. Però és cert que aquí està més estès a secundària. A altres països com Xile, Mèxic, Colòmbia, Costa Rica, Sud-àfrica i molts països asiàtics, s'està incorporant. Harvard té ApS obligatòria. Amb l'huracà Katrina les asse-

gurances no volien pagar els desastres perquè deien que no sortia a les pòlisses. I els alumnes ho van canviar. Pot ser que Harvard no sigui solidària com a entitat, però sí que han comprovat que aquesta metodologia funciona.

Això no tranquil·litza la consciència de les classes més afavorides sense que en el fons es combati la desigualtat?

Hi ha aquest risc. Per això el concepte de reflexió sobre la pràctica és crític. Per exemple, si hi ha un projecte sobre el desplaçament per inundacions, es podria debatre, per què sempre els toca als

mateixos?

Hi ha gent que de manera natural és més solidària que d'altra. Potser aquesta matèria no els motiva.

No he trobat cap escola que digués que algun alumne s'hi negués a participar. En canvi, molts descobreixen una realitat que els sorprèn. D'altra banda, rescata la veu de l'adolescent a dins de la comunitat. En algunes ciutats, ser jove, i sobretot home, és sinònim de persona perillosa. En una escola marginal, els adolescents van organitzar teatre llegit per a avis i nens. Els adolescents, abans mal vistos, van acabar sent "els de l'escola dels llibres".●

LIBERT TEIXIDÓ

CONTINGUTS DEL CURRÍCULUM

"No s'ha de posar èmfasi en els valors, cal perseguir objectius curriculars"

AUTOESTIMA I PODER

"Els alumnes descobreixen el seu poder d'influència en la realitat del seu barri"